

UNA “RESIDENCIA DEL SEGURO OBLIGATORIO DE ENFERMEDAD” PER A LA CIUTAT DE GIRONA (1956)

MERINO PALOMAR, Purificació
ROIG GARCÍA, Josep

RESUM: Amb la implantació a l'Espanya de postguerra del *Seguro Obligatorio de Enfermedad* es va iniciar la construcció de les Residències Sanitàries per donar assistència a les classes treballadores. En aquest estudi es recullen totes les dades referents a la que es va inaugurar a Girona l'any 1956. Es fa referència especial a la ubicació, característiques del terreny i de l'edifici i la significació que va tenir per a la ciutat. Es descriu també la plantilla inicial de professionals.

Paraules clau: Residència Sanitària Girona. Seguro Enfermedad.

RESUMEN: Con la implantación en la España de postguerra del *Seguro Obligatorio de Enfermedad* se inició la construcción de las Residencias Sanitarias para dar asistencia a las clases trabajadoras. En este estudio se recogen todos los datos referentes a la que se inauguró en Girona en el año 1956. Se hace especial referencia a la ubicación, características del terreno y del edificio y la significación que tuvo para la ciudad. Se hace una descripción de la plantilla inicial de profesionales.

Palabras clave: Residencia Sanitaria Girona. Seguro Enfermedad.

*

EL MODEL D'HOSPITAL

Després de la creació del “*Seguro Obligatorio de Enfermedad*” l'any 1944 i amb el canvi de dècada es va iniciar la construcció de les “*Residències Sanitàries*” a tota Espanya. Van ser els primers centres que acompanyaven una concepció diferent de la medicina hospitalària. La seva essència o raó de ser era la de proporcionar als obrers i persones econòmicament més febles un règim d'assistència sanitària acceptable. El concepte d'“*hospital*” tenia connotacions pejoratives. Recordava institucions del passat amb una fama dolenta, per això calia canviar la denominació.

La construcció de les Residències Sanitàries de la Seguretat Social va seguir un model nou inspirat en els hospitals nord-americans. Aquest model va venir posteriorment desenvolupat en el llibre titulat “*Residencias Sanitarias*”, escrit per Siro Azcona, metge del “*Instituto Nacional de Previsión*” (I.N.P.) i editat l’any 1954 per l’editorial “Plenitud” de Madrid (1).

Quan es van iniciar les gestions per a la construcció d’una nova Residència a Girona, l’assistència hospitalària de la ciutat era coberta per l’Hospital de Santa Caterina, la Clínica Girona, la Clínica Muñoz, la Clínica Bofill, la Clínica l’Aliança, la Clínica l’Esperança i l’Hospital Militar (2).

L’equip que va assumir la direcció de l’edificació del nou centre va ser el propi cos d’arquitectes del I.N.P. del què era director Aurelio Botella i Enríquez. Aquest arquitecte ja tenia experiència en el disseny i construcció d’altres hospitals com la Residència Sanitària de Granada i el Sanatori Anti-tuberculos de Madrid “Dr. García Orcoyen”.

ADQUISICIÓ DEL TERRENY I INICI DE LES OBRES

El 18 d’agost de 1950, Salvi Sendra i Rivas com a director provincial de l’I.N.P. a Girona va firmar un document privat per obtenir un dret de compra sobre uns terrenys situats al terme municipal de Sant Gregori, en un paratge anomenat “Quintana de Dalt” (Fig. 1). Els seus propietaris eren la família Salvatella i Roca. La superfície era de 17.882 metres quadrats i el preu de venda de 22 pessetes el metre quadrat. L’administrador de l’I.N.P. en aquells moments era Antoni Salillas Cortés.

El 21 d’octubre d’aquell mateix any es va realitzar una escriptura pública de compravenda de l’esmentat solar, avalada pel notari Sr. Genover de la ciutat de Girona per un valor total de 393.423,25 pessetes.

Les primeres actuacions es van dur a terme abans de finalitzar l’any 1950 i van consistir en uns primers moviments de terra i aplanaments. L’empresa contractada per fer les obres de construcció va ser “Fèlix Huarte i Cia.” que va haver de desplaçar-se a Girona per realitzar-la, doncs no estava fent altres construccions a la ciutat ni a les rodalies.

Un dels principals problemes amb què es van trobar a l’inici van ser unes filtracions d’aigua que venien del riu. Calia una fondària mínima de dos pisos sota terra i va ser necessari un reforç especial de les parts més baixes. L’estructura externa de l’edifici es va acabar l’any 1954. Les instal·lacions elèctriques es van encarregar a l’empresa de

Una «Residencia del Seguro Obligatorio de Enfermedad» per a la ciutat de Girona (1956)

Josep Ginés i Pons que es va ocupar, a més de la instal·lació convencional de llum, de les infraestructures pel servei de radiologia i radioteràpia.

Un cop finalitzada la construcció de l'edifici es va dur a terme la inscripció d'obra nova el dia 27 d'abril de 1956. Aquesta va incloure un total de 9.000 metres quadrats edificats en dues plantes soterrades, un soterrani, una planta baixa i deu pisos. El valor global de la nova edificació es va estimar en 73.559.571,98 pessetes.

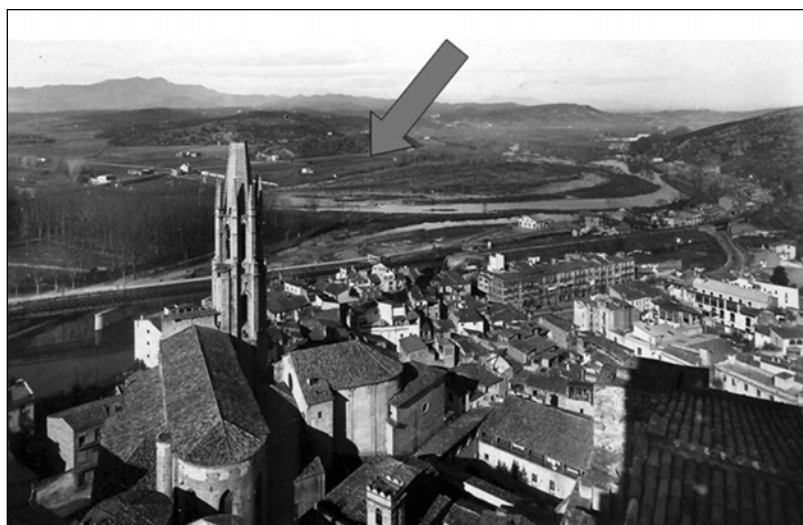

Fig. 1. "Quintana de Dalt" vista des del campanar de la Catedral.

REPERCUSSIONS PER A LA CIUTAT

La decisió de situar la futura Residència en aquest lloc sembla que responia a un factor d'imatge. L'aspecte espectacular d'un edifici de deu plantes, com a manifestació de poder i modernitat, aconsellava situar-lo en un punt d'obligat trànsit per aquelles persones que des del país veí entraven a Espanya. L'anterior règim feia ostentació de cara a l'estranger de tot allò que podia mostrar la seva solidesa. La carretera nacional, que des de la Jonquera es dirigia al centre del país, havia de passar per aquesta estreta franja de terreny vora el riu per enfilar-se després cap a la ciutat.

La construcció d'aquest edifici va suposar un xoc important pels habitants de la ciutat. Es combinava la majestuositat d'un edifici de grans proporcions lluny de la ciutat amb una plana sense edificar. Va ser la primera obra feta a Girona amb formigó armat i

l'exterior amb obra vista. Aquests fets xocaven molt amb la fesomia que presentava la ciutat a mitjans dels anys cinquanta.

No va ser només l'impacte estètic de l'edifici sobre la mentalitat dels habitants de Girona sinó que la construcció de l'hospital va influir també en altres aspectes. La gran necessitat de mà d'obra, sobretot no qualificada, va provocar que hi hagués un petit moviment migratori. La majoria dels peons d'obra que es van contractar provenien de les mateixes localitats andaluses: Villa del Río a la província de Còrdoba i Arjona a la província de Jaén. Altres treballadors de caire més especialitzat com els encofradors van venir de Saragossa.

CARACTERÍSTIQUES DE LA CONSTRUCCIÓ

L'hospital va comptar al principi amb 291 llits en habitacions per a un, dos, tres o quatre pacients segons la distribució per especialitats que figura a la taula 1

	habitacions individuals	habitacions de 2 llits	habitacions de 3 llits	habitacions de 4 llits	TOTAL LLITS
Medicina	12	12	-	18	108
Cirurgia	12	14	2	18	118
Maternitat	4	-	-	5	24
Pediatría	5	6	-	6	41
LLITS	33	64	6	188	291

*Taula 1. Distribució de les habitacions per especialitats.
Fons: Qüestionari sobre Institucions Sanitàries. Girona 1958.*

Aquesta distribució va ser exclusivament teòrica doncs quan es va inaugurar la Residència es va dedicar només a les especialitats quirúrgiques. La medicina interna com a especialitat no va arribar al centre fins molts anys després. A més, l'hospital comptava amb deu quiròfans, dues sales de guixos i dues sales de parts.

L'edifici tenia 111 dutxes, 71 per malalts i la resta pel personal sanitari. També hi havia 346 lavabos, 193 vàters i 44 banyeres. L'aigua corrent era pròpia, procedia d'un pou i es feia passar per un descalcificador. La llum elèctrica venia per la xarxa general del municipi, però es tenia també un grup electrogen de 110 c.v. i 48 acumuladors per tal de facilitar-la en casos d'emergència.

Una «Residencia del Seguro Obligatorio de Enfermedad» per a la ciutat de Girona (1956)

Als soterranis es van instal·lar quatre calderes per a la calefacció central, tres generals i una altra dedicada exclusivament als quiròfans i a la reanimació. També es generava vapor d'aigua de manera centralitzada per altres quatre calderes: tres per nodrir les necessitats dels quiròfans i la cuina i una altra per dotar d'aigua calenta a tot l'edifici.

El centre disposava de 6 muntacàrregues: dos pels àpats, dos per a la roba i dos més pels quiròfans i l'esterilització. Tenia també tres ascensors portalliteres i dos per persones. Les rajoles per a la construcció de l'hospital provenien de València i van ser transportades en tren.

Després de tan gran obra només es van obrir tres plantes: 5a, 6a, i 7a. Així va funcionar fins a la dècada dels 70 en què es va obrir la 4a. planta.

Fig. 2. La Residència finalitzada i abans d'ésser inaugurada.

LA DISTRIBUCIÓ DE LES PRIMERES ACTIVITATS

Les tres úniques plantes que es van posar en funcionament per a l'hospitalització de pacients a partir de la seva inauguració el 13 d'abril de 1956 es van dedicar a cirurgia general (5a. planta), traumatologia i altres especialitats quirúrgiques (6a. planta) parts i

ginecologia (7a. planta). La part nord de cadascuna es va dedicar als quiròfans de les respectives especialitats.

La novena i desena plantes es van dedicar a serveis diversos. A la part central de la novena es va instal·lar la capella, al sector est la residència de les monges i al sector oest les habitacions dels metges residents. A la desena planta hi havia el menjador i les sales d'estar dels metges residents i altres empleats que residien a la casa. La planta vuitena es va obrir l'any 1961 per posar l'Escola d'Infermeres. A la part central es trobaven les aules i als laterals les habitacions per a les alumnes internes.

Les plantes tercera i quarta van quedar sense cap utilització. Restaven diàfanes. Amb el pas del temps la quarta també es va preparar per a hospitalització de malalts. La tercera tenia en la seva part central uns espais destinats a la Reanimació que mai no es van arribar a obrir per manca de personal. Es va haver d'esperar a l'any 1978 en què es va crear el servei de Medicina Intensiva i la Unitat Coronària perquè s'habilités aquell espai. Quan es va inaugurar, ja no estava d'acord el seu disseny amb les necessitats i els corrents de distribucions d'espais hospitalaris que imperaven. Malgrat tot es van estar utilitzant durant un temps.

A la part central de la segona planta es va instal·lar el laboratori d'anàlisis clíniques que portava el Dr. Ribas i Bonet. L'espai central de la primera planta es va destinar a l'àrea d'esterilització, una de les poques unitats juntament amb la cuina que ha mantingut la seva ubicació original des de l'inici de la Residència, i a un magatzem de productes farmacèutics. El Col·legi de Farmacèutics controlava meticulosament el subministrament equitatiu de productes a l'Hospital per part de les diferents oficines de farmàcia de la ciutat i una monja era l'encarregada de portar el registre i subministrar-los als diferents serveis.

En la zona oest de la planta baixa es van ubicar la radiologia i la radioteràpia. La part restant es va destinar a les oficines de l'administració. A la part oest del primer soterrani hi havia l'habitatge d'Antoni Martínez, conserge de l'hospital, la cuina en la zona central, que també s'ha mantingut fins l'actualitat i el dipòsit de cadàvers. Més tard es van afegir els laboratoris d'anatomia patològica a la banda est.

A la zona oest del segon soterrani es van instal·lar els magatzems de material pel manteniment del centre, també conegut com a "magatzem dels trastos vells". La resta de la planta era ocupada pels forns i les calderes de calefacció, una de producció d'aigua calenta, una altra per a les necessitats dels quiròfans, dos per a la calefacció de tota la Residència i tres per a la producció de vapor per a la bugaderia i esterilització. Totes eren alimentades per carbó durant els primers deu anys de funcionament de l'Hospital i més tard es van adaptar les calderes a cremadors de fuel. A la zona est es va situar el taller de manteniment. Hi havia un tercer soterrani de superfície molt reduïda

per on entraven les instal·lacions d'aigua que provenien d'un pou. Ben aviat es van connectar les canonades de la casa a la xarxa d'aigua corrent de Girona.

PLANTILLA DE TREBALLADORS A L'INICI DE LA RESIDÈNCIA

La plantilla el dia de la inauguració del centre era d'unes 150 persones, incloent-hi personal facultatiu, personal sanitari no facultatiu i personal no sanitari. L'any 1963 la plantilla completa de l'Hospital ja s'havia incrementat lleugerament. La distribució per estaments ve reflectida a la taula 2.

DIRECTIUS

Facultatiu	1
Administratiu	1

FACULTATIUS

Caps d'equip	21
Ajudants	21
Residents	2

ALTRES SANITARIS

Practicants	1
Llevadores	4
Cap d'infermeres	1
Infermeres	46
Auxiliars clínics	17

ALTRES

Capellans	1
Administratius	7
Subalterns	55
Personal d'ofici	15

RELIGIOSES

Amb títol sanitari	5
Sense títol sanitari	4

Taula 2. Personal al servei de la Residència Sanitària de la Seguretat Social a finals de 1963.

ALGUNES DADES DEL INICIS DE L'ACTIVITAT

El dia de la inauguració del centre va venir un “subsecretari” de Madrid dintre de les diferents representacions oficials presents. Després es va fer un dinar a “la Flora” de Banyoles. En tornar el cotxe del subsecretari va tenir un accident, de tal manera que va necessitar assistència hospitalària. Les conseqüències van ser més greus del que es pensava i va morir. Aquesta situació va crear una important tensió al centre fins que es van conèixer les conseqüències de tan desafortunat desenllaç. La incògnita es va desvetllar dies més tard amb l'arribada d'un motorista amb un missatge oficial que decidia que a partir d'aquell dia l'hospital havia de disposar d'una ambulància pròpia a la porta del centre.

Fig. 3. Diario “Los Sitios” nº 3.900 del primer d’octubre de 1955

El cost mitjà diari d'estada d'un pacient l'any 1957 era de 213 pessetes el 1962 era de 300 pessetes. Es van necessitar 6.061.752,21 pessetes per pagar a tota la plantilla durant tot aquell any. El pressupost total de l'Hospital aquell any era de 12,5 milions de pessetes.

Una «Residencia del Seguro Obligatorio de Enfermedad» per a la ciutat de Girona (1956)

El càlcul aproximat del valor de l'edifici amb totes les seves instal·lacions al cap d'un any de funcionament (1957) era de 111 milions de pessetes.

El 13 d'abril de 1956 es va realitzar la primera intervenció quirúrgica. Era un divendres i es tractava d'una noia de 16 anys de Banyoles (J.P.O.) afecta d'una apendicitis crònica. Hi va haver molta expectació al quiròfan. El cirurgià va ser el Dr. Llobet, l'ajudant era el practicant Sr. Desoi, la instrumentista va ser la infermera Joaquina Ribot i l'anestèsista el Dr. R. Ros. La intervenció no va presentar cap dificultat i al cap de poc més de mitja hora s'havia acabat amb èxit i gran satisfacció per part de l'equip quirúrgic. La segona no es va fer fins dos dies més tard, el diumenge 15 d'abril i va ser d'urgències.

BIBLIOGRAFIA

1. AZCONA, Siro: "Residencias Sanitarias". Madrid. Edit. Plenitud. 1954.
2. GIL i TORT, Rosa Maria; "L'assistència Sanitària" Girona. Quaderns de la Revista de Girona" Edit. Diputació de Girona/Caixa de Girona. 2004
3. Diari "Los Sitios" . núm. 3.390. 1 Oct. 1955.